

AMERIKA I JUGOSLAVIJA: KONTEJNMENT, KONTEJNER, KONTROLA I KONTRA

AMERICA AND YUGOSLAVIA: CONTAINMENT, CONTAINER, CONTROL AND CONTRA

Domagoj Nikolić¹

Obično se kaže da u vanjskoj politici nema trajnih savezništava, a nevoljko se priznaju i emocije, iako postoje. One su razne; ima nostalgije, ljubavi, mržnje, pohlepe i svih drugih koje su svojstvene čovjeku. No, tokom vremena uspostavi se kontinuitet i logika koja oblikuje poteze svakog činioca međunarodnih odnosa. To su takozvani procesi dugog trajanja pred kojima se osjećaji povlače i koji ipak oblikuju neka dugotrajna savezništva.

Rijetke su prilike kad i najjačima ne trebaju saveznici, a kamoli slabima. I nama trebaju saveznici ili bar jedan moćan saveznik koji bi nam pomogao da se izvučemo iz bijede. No, teško je pomoći nekome koji ne zna ni tko je ni što je, a kamoli što hoće. Kažu da Bog sve može, ali ne može da te spasi ako ti sam nećeš.

Danas se čini da naših saveznika na vidiku nema. Kao što je profesor Anis Barjaktarević više puta rekao, svi su našli razlog da im fragmentacija našeg prostora odgovara, a da bi se podjele održale, neke bitne činjenice se stalno moraju skrivati. Ne patimo samo mi, dakle, od freudovske neuroze totema i tabua, već od njega pati i tzv. međunarodna zajednica. Čak štoviše, imamo isti problem, jer su nam isti i totem i tabu. Totem je sastavljen od suvremenih talismana političkog novogovora: demokratizacija, privatizacija, održivost i sličnih, a predstavljen je metaforom dvoglave aždaje Amerike i Europske Unije. S druge strane je tabu; Jugoslavija čije ime ne spominje. Umjesto nje ubacuju se razne ideološke klopke i smicalice kao regija, regionalna suradnja, pregranično uvezivanje, prometni i energetske koridori, Zapadni Balkan, Jugostočna Evropa, Alpe-Adria, pa i ove novije nakarade kao Danubija.

Na širem planu ima toga još. Današnja europska politika velikih sila svodi se na tri glavna tabua – činioca koji su silom prilika u ravnoteži. Četvrti

¹ Domagoj Nikolić, M. Sc., Lecturer & Erasmus Coordinator, Rochester Institute of Technology Croatia Formerly known as American College of Management and Technology

mogući činilac nije ni tabu, jer još ne postoji, iako će to postati čim se ukaže: to naš odgovor na ta tri goruća pitanja.

Prvi tabu je politika zvana *containment* koja se odnosi na politiku Amerike prema Rusiji. Drugi se odnosi na politiku Europske Unije prema prostoru bivše Jugoslavije, a koju treba nazvati *container*, u smislu kontejnera za smeće. Treći se odnosi na politiku koju treba nazvati *control*, a odnosi se na kontrolu Njemačke to jest Europske Unije pod čijim se plaštom skriva. Četvrti činilac treba biti naša politika tek se treba formulirati; nju zovem *contra*.

Prvo da razjasnimo pojam *containment*. Izvorno se radi o politici obuzdavanja Sovjetskog Saveza koju je formulirao još 1946. godine američki diplomat George Kennan. Nije se tu radilo o obuzdavanju Rusije kao takve, nego o obuzdavanju jednog pomahnitalog sistema koji jest možda negdje i nekad počeo kao ideja oslobođenja, ali se u međuvremenu pretvorio u tiraniju najgore vrste. Kako to obično biva, kasnije se i politika *containment*a, koja je i sama počela kao ideja slobode, izvitoperila u geopolitičku opsesiju i međunarodnu hegemoniju SAD-a.

Neću ići u velike detalje odnosa Amerike i Rusije i kako su otišli dodavola, no tek da napomenem da je sukob Rusije i Amerike noviji fenomen, tek 70-ak godina star. Amerika zapravo duguje svoju nezavisnost Rusiji, jer je rusko "njet" i dolazak ruske flote na njene atlantske i pacifičke obale spasilo Ameriku britanske intervencije za vrijeme građanskog rata 1863. Nedugo zatim 1867. Amerikanci praktički na poklon od Rusa dobijaju Aljasku, najviše zbog toga da je ne zgrabe Britanci i tako ne dobiju priliku da se Rusima prišuljaju s leđa.

Politiku (neo)*containment*a Rusije danas vodi bivše obavještajno podzemlje koje se politički legitimiralo kao neokonzervativni pokret i premrežilo mnoge važne institucije u Americi. U alternativnim medijima još ih zovu snagama Novog svjetskog poretka. Opsesivno obuzdavanje Rusije ima za cilj da je sruši, jer Rusija kontrolira središte geopolitičke mase i glavninu svjetskih resursa..

No, neo*containment* je jednako tu zbog obuzdavanja Rusije koliko i zbog kontrole Njemačke. To je taj drugi prešućeni stup tajne politike u Europi koju zovem *control*. Mudriji dio američke politike s razlogom se pribijava Njemačke, a još više saveza Rusije i Njemačke koji bi stvorio geopolitičkog kolosa koji bi prije ili kasnije poludio. Taj dio smatra da Njemačku pod svaku cijenu treba držati pod kontrolom. To je postojanja smisao NATO-a, a koji je najbolje formulirao njegov prvi generalni tajnik britanski general Hastings Ismay zvani Pug: "*to keep the Russians out, the Americans in, and the Germans down*". Tu se apsolutno ništa nije promijenilo, a zbog delikantnosti stvari ni čudo da se radi o tabuu.

Kontejnment Rusije i kontrola Njemačke je ujedno i pandan europskoj to jest germanskoj politici koju ja zovem *kontejner*, ponavljam, u metafori kontejnera za smeće. Da bi se prikrile trzavice i zatomili sukobi i otpori unutar Europske Unije te da bi ona u političkom smislu bila "čista" što znači bez prevelikih trzavica, potrebno je neko strašilo koje će nevoljne stanovnike EU držati u tenziji i pokornosti. To je smisao postojanja balkanskog kontejnera u koji treba ubaciti i podjerivati sve što ne valja: nacionalizme, primitivizme, mržnju, bijedu i zaostalost, a smrad i dim koji se širi iz vječno tinjajućeg kontejnera treba služiti kao trajno upozorenje stanovnicima Europe (namjerno ne kažem Europljanima, jer takvi ne postoje) što će se dogoditi ne budu li slušali bri-SELJAČKU komesarsku dikatuturu takojevića i skorojevića kroz čija usta govore berlinski trbuhozborci. Naš prostor, dakle, treba prekriti smećem iz nekoliko razloga vrlo važnih razloga za Europu od kojih se ni jedan ne smije izgubiti iz vida:

1. Geopolitička realnost: ovaj je posve sigurno je najvažnije čvorište puteva na svijetu koji zajedno s Kavkazom i Bliskim istokom povezuje tri kontinenta. Budući da se naš prostor nalazi u Europi, on je svakako najvažniji. Da bi ga Europa kontrolirala, morala je nestati Jugoslavija koja je mislila svojom glavom i formulirala svoju politiku na slobodarstvu i emancipaciji svijeta od imperijalizma i kapitalizma.
2. Ovdje je najstarija europska civilizacija i genetika. Što je još važnije, jedini evropski monoteizam dolazi odavde, jer su ilirski carevi i trupe donijeli kršćanstvo u grad Rim, a ne obrnuto. Neću dužiti o tome, jer su činjenice već poznate onima koji žele znati. Samo ću kratko sumirati da se radi o ukradenom legitimitetu i kontinuitetu: da bi Europa održala svoje zamišljeno europejstvo, prava Europa mora biti zatrpana.
3. Imamo debele račune s Nijemcima i Austrijancima. Ne samo da se počinjavanje i poticanje grozomornih zločina u Prvom i Drugom svjetskom ratu mora zatrpati, nego se po njihovoj procjeni mora pod svaku stranu izbjeći novo Sarajevo, nove Sutjeske, Neretve i, što je najvažnije, novi Vis. Jugoslavija je bila, ako već ne groblje (a jest) onda barem vrata groblja oba germanska pokušaja redefiniranja odnosa u Europi i svijetu. Ona to itekako može biti i treći put, jer je ovdje sve uvijek nepredvidivo. Ako se Vlasi dosjete, moglo bi biti svašta, a uskrš habsburške Danubije ostat će sanak pusti.
4. Imamo debele račune s Talijanima. Pitanja talijanskog posizanja za Jadrantom su i dalje aktualna, iako pritajena. Talijani ne žele nove Soče i Piave, a još manje poniženja kakva su doživjeli u Splitu 1943. kad je divizija Bergamo morala potpisati totalnu kapitulaciju pred takvim velikanima kao što su Ivo Lola, Vicko Krstulović, Koča Popović, Svetislav Stefanović Čeća i drugovi, a pod budnim okom britanskog majora Deakina i

američkog kapetana Benzona. Talijani su zapamtili da se u samo dvije godine ovaj narod može prometnuti iz totalnog gubitnika u silu koju mora uvažiti čitav svijet, a napose oni. Jedva su Trst i Goricu iščupali pa i na hladno pušu.

5. Imamo debele račune s Rusima: nikakva Jugoslavija Rusima nikad nije bila ni na kraj pameti, jer dobro znaju da svaka Jugoslavija mora voditi neovismu politiku. Biti nečija marioneta za nikakvu Jugoslaviju ne dolazi u obzir, a najmanje ona koja bi Rusima koristila u kusuranju s Germanima i Turcima. Jugoslavija mora voditi neovisnu politiku, jer to jednostavno diktira njezina geopolitička realnost. Kao marionete uvijek dobro dođu Srbije, Crne Gore, Bugarske, Makedonije, Republike Srpske pa čak i Hrvatske i ostale nedovršene države koje će trajno ostati nesposobne da se odupru sprezi sila koje su ih stvorile. Rusiji, dakle, najviše odgovara ovakvo stanje, slabi klijenti Srbija i Crna Gora, nipošto zajedno, jer samo tako preko njih na taster mogu projicirati svoju moć. Historija jugoslavensko-ruskih odnosa dobro se zna: Sovjetski Savez od samog ujedinjenja ruši Jugoslaviju preko Kominterne, a Titu koji je previše slizao s Donnovanom (o tome više malo kasnije) šalju ubojicu Mustafu Golubovića, general majora KGB-a i bivšeg crnorukca koji Jugoslaviju ne podnosi još od Solunskog procesa na kojem je svjedočio za Apisa. Najmanje od svih saveznika pomažu partizanski pokret, a s Churchillom na Jalti dijele Jugoslaviju 50:50. Jugoslaveni Rusima jedva dozvoljavaju prolazak preko Srbije kad se Staljinu žuri „da Adolfa lično uhvati za uši“. Kad je taj posao obavljen, otvoreno se okreću protiv Jugoslavije 1948.godine kada Tito tek uz američku pomoć i zahvaljujući američkoj politici containmenta uspeva taj napad otkloniti. O toj epizodi američke politike malo se govori, jer se radi o još jednom tabuu poznatom pod frazom „*Keeping Tito Afloat*“. Ima i odlična knjiga s tim naslovom. Međutim, da nije bilo Titovog „ne staljinizmu“ ne bi se dogodio ni sino-sovjetski raskol, ne bi oslabio sovjetski utjecaj u Trećem svijetu niti bi se dogodila Brežnjevljeva doktrina i kasniji raspad sovjetske ideološke i geopolitičke imperije. Tito (zapravo vjerojatnije Koča Popović koji je mnogo bolje razumio stvari) je postavio nesvrstanu politiku kao model istinske emancipacije malih i nerazvijenih naroda bez utjecaja sovjetske geopolitike i imperijalizma, i zato je Jugoslavija ostala trajan trn u oku Rusije i zato je ova predano radila na njezinom rušenju čak i 1991. kada se i sama rušila. Tada general Jazov ne dozvoljava vojnu intervenciju nesposobnom karijeristu Kadrijeviću, puč isti onakav kakav je sovjetska armija u raspadu sama izvela nekoliko mjeseci kasnije kada je izbombardirala Dumu i spriječila raspad Rusije i krv tokom raspada Sovjetskog Saveza. No ovd-

je su im i krv i raspad odgovarali. Za svoju ulogu u raspadu Jugoslavije, Kadrijević je nagrađen ruskom zaštitom i državljanstvom. Aferim!

Mogao bih nastaviti nabrajati razloge zbog čega nikom u Europi ne odgovora ujedinjenje Jugoslavije, ali mislim da je za ovu priliku više nego dovoljno. Pitanje neoosmanske politike Turske nipošto nije nevažno, ali je ipak od sekundarnog značaja za našu priču. I tako dolazimo do ključnog pitanja tko je onda naš mogući saveznik u obruču u kojem smo se našli.

Pa oni koji su nas uvijek vadili iz blata, a to je, na iznenađenje mnogih, osobito nacionalista svih boja – Amerika. Da se razumijemo, prvo treba razumjeti da Amerika nije monolit; ona je i sama rastrzana istim silama koje su srušile Jugoslaviju. Racionalna i tradicionalna Amerika je užasno skeptična bila i ostala prema Europi, jer je i sama nastala kao protest prema europskoj tiraniji. To ne treba nipošto izgubiti iz vida, jer na tome počiva već spomenuti jedan od stupova međunarodne politike u Europi, *control* Europske Unije što će reći u krajnjoj liniji Njemačke. Amerika smatra da mora ostati u vojno i ekonomski dominantna u Europi pogotovo u današnjem tehnološkom dobu kad su komunikacije ojačane i kad je izolacionizam opasna iluzija. Amerika je to shvaćala 1914. i 1939., a taman posla da to ne shvaća danas.

Da zavirimo u povijest američko-jugoslavenskih odnosa koje gotovo nitko nikad na ovim prostorima nije detaljno proučio, a kamoli shvatio. Prvo odmah treba reći da nije bio Amerike ne bi bilo Kraljevstva SHS, no i to je još jedan od tabua, jer nikome nikad nije odgovaralo da o tome previše priča. Francuskoj je postavljen spomenik na Kalemegdanu, ali odraz prošlosti i ulizivanje onima koji su Jugoslaviji već tada radili o glavi. Amerika je 1919. godine prva priznala Jugoslaviju, ne Francuska (taman posla!) i to priznanje europskim silama nametnula silom.

Prve američke tzv. mirovne intervencije igdje, ikad započinju tu na našoj obali Jadrana 1918. kada američka flota sprečava talijansku invaziju i silom opovrgava tajni Londonski ugovor. To čak radi u brk Italiji, Francuskoj, Britaniji pa čak i dijelu srbijanske politike koji želi Veliku Srbiju. Ne radi se tu o kralju Aleksandru, najosporavanijoj i najoklevetanijoj ličnosti naše nesretne povijesti, već o nekom drugom.

U dnevniku Dragiša Cvetkovića opisan je događaj iz februara 1919. godine kada britanski premijer Lloyd George u blok diktira Pašiću (kojem prevodi Nikolaj Velimirović, jer je ovaj jedva i srpski govorio) granice Jugoslavije koja je privremeno nazvana Kraljevstvo SHS. Ovaj pokušava tražiti Veliku Srbiju koja im je nuden Londonskim ugovorom, a Lloyd George ga suho odsječe rekavši: "Amerika i mi smo se dogovorili." To je bio kraj priče.

A kako su se to Amerikanci i Britanci dogovorili? Grupa mladih diplomata kasnije poznatih pod imenom „Six Wise Men“ je godinama skupljala dokumente zajedno s Jugoslavenskim odborom u Švicarskoj i Londonu s namjerom sprovođenja ujedinjenja Jugoslavije sa zacrtanim ciljem kontrole Europe kao opasne ideje. Amerikanci su tada s indignacijom odbacivali europski imperijalizam i tajnu diplomaciju i zato su razbili Londonski ugovor. Kao geografski pismena nacija, Amerika je dobro znala da tko kontrolira Balkan, kontrolira Europu tako da ni njena intervencija na Jadranu nije slučajna. Humanitarni plašt ima svoju idealističku komponentu, ali je odluka o intervenciji donešena zbog surove realnosti. Amerika je tražila svoje uporište, jer dobro vidi da europska uskogrudnost, bahatost, prepredenost i nasilnost stvaraju konflikte i otpore i tamo gdje ne bi trebali postojati.

Kad se Amerika, rastrzana svojim političkim suprotnostima, bila prisiljena povući iz međunarodne sfere u svoju legendarnu izolaciju, već te iste 1919 godine, ponovo je u Europi izbio kaos. Na površinu su isplivali stari inati i antagonizmi, i sve zajedno je izazvalo Veliku ekonomsku krizu koja je tresla obje strane Atlantika. Glupost i bahatost Europljana dovela je na vlast Mussolinija i Hitlera, a kralj Aleksandar je bez Amerikanaca ostao na čisti ni i zatim ubijen u orkestriranom atentatu u režiji Italije, Francuske i Sovjetskog Saveza u kojem su dobro poslužili naši izrodi i izdajnici, Ustaše i VMRO-ovci. Sve je tada bilo spremno za novu orgiju i raspad Jugoslavije, čekao se samo čas.

Nekoliko godina kasnije, a dvadeset godina nakon relativnog uspjeha ili neuspjeha (kako tko vidi) Woodrowa Wilsona, Roosevelt je manevrirao domaće sile ne bi li Ameriku umiješao u Drugi svjetski rat, jer s pravom smatra da će Sile osovine i nju napasti kad dođe na red. U Europi traži neke saveznike, kakve-takve, neku operativu na koju se može osloniti. Saveznici trebaju, bilo gdje, bilo kakvi. A koga Amerikanci imaju na raspolaganju 1940. godine?

Pogled na kartu sve govori. Čitava Europa je, što okupirana of naci-fašističke osovine, što već fašistička u političkom smislu. Ono što nije je pod Staljinom koji očajnički pokušava spriječiti napad Njemačke koja tada jedina efikasno koristi moć suvremenih tehnoloških sredstava ratovanja, od tenkova i aviona do novih sredstava propagande, od psiholoških operacija do radio valova i pokretnih slika.

Amerika se tada, ne začudo, okreće prema Jugoslaviji, jer to područje već dobro pozna. U to vrijeme jedino je Jugoslavija koliko-toliko slobodna, a u njoj se nalazi i jedina operativa koja je sposobna nešto učiniti – KPJ. Iako jako oslabljena i uništena policijskim radom Kraljevine Jugoslavije i komin-ternovskom dekstrucijom, još je tu, djelomično već i sama svjesna da joj Staljin radi o glavi. Dok su francuski komunisti poštom s pariških bulevara

slali depeše u Moskvu, ovdje se za komunistički letak gubila glava. S druge strane, i za najmanje skretanje s puta Hazjajinovih direktiva mogao se faso-vati metak sekretara partije koji je koristio pseudonime inspirirane markama pištolja. Valter i Tito. Ime je znak koji znači metak! Oni čudaci koji bi nekako umakli lokalnim ubicama, ovim ili onim, pozivani su u hotel „Luks“ u Moskvi, a od tamo sprovedeni pred streljački vod ili u Gulag. Sve u svemu, KPJ je u to vrijeme fanatična sekta prokušanih sanjara, ilegalaca i konspiratora, prekaljena u revolucionarnom podzemlju, robijašnicama, frakcijskim sukobima i Španjolskom građanskom ratu. Ironijom sudbine, jedina nada čovječanstva postala je ta grupa otpadnika.

Sovjetski Savez, u panici i strepnji od njemačke invazije pokušava napraviti bilo kakve džepove otpora u Hitlerovoj pozadini. U tom očajničkom manevriranju daje kredencijale Williamu Donnovanu zvanom Wild Bill, tadašnjem šefu OSS, buduće CIA-e, koji 1940. dolazi u Jugoslaviju i susreće se s Titom, Rankovićem i Đilasom u Zagrebu i Beogradu. I tek tada KPJ okreće kaput i napušta politku komadanja Jugoslavije, napušta narodnofrontovsku politiku koalicije s Ustašama, HSS-om i pitaj Bog s kim još te mahnite ideje o sovjetskoj Hrvatskoj i Sloveniji zbog koje ginu kasnije idealisti u Kerestincu.

Na Zemaljskoj konferenciji u Zagrebu 1940. KPJ prvi put u svojoj povijesti staje na stanovište očuvanja Jugoslavije, a martovskim pučem, kojeg bez Donnovana ne bi bilo, prvi put glasno i jasno uzvikuje „Jugoslavija“, „Bratstvo i jedinstvo“ i to ustima studenata Beogradskog univerziteta, također otpisanih koje je još Archibald Reiss krajem dvadesetih nazvao nesposobnim dekadentima. Oni će biti osnovni zametak partizanskog pokreta iz kojeg će stasati moćna NOVJ.

Da nije bilo Amerike, Chručill i Staljin bi se oslonili na Ustaše i Četnike, u ciničnoj bravuri slično kako su grčke fašiste iskoristili za iskorjenjivanje partizanskog pokreta, a da Staljin nije ni prstom mrdnuo. Dapače, sprječavao je jugoslavensku pomoć grčkim partizanima i to je bio pravi razlog za rezoluciju Informbira. Još za vrijeme rata Tito je poručio Churchillllu da se ostavi ćorava posla iskrčavanja u Dalmaciji, jer će ga partizani dočekati puškama. Ustaše su, međutim, čekale raširenih ruku zajedno s Četnicima. Kad su Britanci na američko inzistiranje odustali od naknadne provedbe Londonskog ugovora, Pavelić je od svega oprao ruke tako što je Vokića i Lorkovića otcinkario Gestapou.

Amerika je Tita još jednom spašavala Tita 1948. iz kandži Staljina. Kompletna industrijska i ekonomska baza Jugoslavije (zenička željezara i druga bazna industrija stižu nove, još neraspakirane), hrana i lijekovi te razne druge potrepštine dolaze iz Amerike. Jugoslavenska agrarna politka bila je kopija američke u verziji jugoslavenskog samoupravljanja. Američki kongres

ne može razumjeti kako je moguće da Amerika podržava jednu ortodoksnu komunističku tiraniju koja se Staljinu dokazivala još gorom ortodoksijom ali, eto, i to je bilo je moguće. No, nije to kraj. Nakon dogovora Koče Popovića u Parizu i Washingtonu sa šefovima Pentagona i CIA, Jugoslavija putem pakta s Turskom i Grčkom postaje pridružena članica NATO-a, glavni stup Američke politike containenta. Istovremeno u Jugoslaviju stiže ogromna američka vojna pomoć, manje-više sve besplatno.

Za tu američku vanjskopolitičku fleksibilnost bila je ključna dalekovidnost, dapače genijalnost Georgea Kennana poznatog pod pseudonimom Mister X koji je te 1946. američki ambasador u Moskvi i od tamo u svom čuvenom *dugačkom telegramu* formulira američku politiku zvanu containment. Taj isti Kennan bit će ambasador samo u još jednoj zemlji na svijetu, a to je Jugoslavija. Sama ta činjenica pokazuje koliko je Jugoslavija za Ameriku bila bitna. Kennan za vrijeme svog mandata u Beogradu početkom šezdesetih sekundira Koči Popoviću kod formiranja pokreta nesvrstanih. Tito je, vođen svojim iracionalnim ja-pa-ja ambicijama i nerazumnim prosovjetskim sentimentima, na konferenciji u Beogradu osudio američki pokušaj intervencije na Kubi, a nije osudio sovjetsko kršenje atomskih pokusa, iako su Sovjeti detonirali jednu nuklearnu bombu u znak „pozdrava“ beogradskom skupu nesvrstanih. Kennedy javlja Kennanu da je Tito prekardašio i da mu ne može držati leđa pred razgoropađenim Kongresom koji se opravdano buni. Kennan tada javlja Kennedyju da razumije, ali da smatra da je to velika greška bez obzira na Titovu iracionalnost i nezahvalnost. Tada daje ostavku i time šalje poruku Kongresu. Epilog znamo, Kennedy je ubijen od istih onih snaga kojima zapovjeda svojevršni Darth Wader, pridruženi pa odmetnuti član skupine „Wise Men“ Allen Dulles, a kojeg je Kennedy smijenio s čelnog mjesta CIA-e onda kad je rekao da će CIA-u razbiti u paramparčad i razvijati na sve četiri strane. Kennedy je platio glavom što se drznuo, a Dulles će se netom poslije još jednom vratiti u politiku kao šef komisije koja će „ispitati“ okolnosti atentata na predsjednika SAD.

U Jugoslaviji znamo kud je sve otišlo nakon konferencije nesvrstanih u Beogradu: Tito je pravio čistku za čistkom u svojoj ja-pa-ja-znaniji: Đido, Krcun, Čeća, Vicko, Koča, Marko, svi najbolji su odlazili jedan za drugim dok se pomahnitali tiran nije okomio na liberale i nacionaliste iz vlastitog uzgoja. Sigurno je da se Rankovićev pad desio zbog sovjetske obavještajno-diplomatske intrige, a gotovo sigurno je da se slična stvar dogodila i Koči Popoviću kojeg u Moskvi nisu mogli smisliti. Zbog važnosti Jugoslavije i konspirativne naravi Titove vlasti njegovi su zapadni saveznici morali mnogo toga progutati, ali su računi rasli i na kraju se desilo neminovno: kad su se promijenile okolnosti, Jugoslavija se stropoštala u tragičnom razi-raspadu

koji zatiče nespremnom onaj dio američke politike koji očajnički i racionalno, Kennanovski ustrajno, radi na njezinom očuvanju.

No, postoji i onaj drugi dio. Snage podzemlja zvane CIA-e je od Allena Dullesa sedamdesetih preuzeo George Bush stariji. Kasnije otvoreno ulazi u državnu politiku i, nakon atentata na Reagana, postaje prava vlast u Americi. Zapravo smo tada imali 12-godišnje predsjednikovanje Busha kojeg je smijenio njegov štićenik Clinton pa nakon toga Bushov sin – tako da imamo najmanje 28 godina kontinuiteta eksponata novokonzervativnih sila. Obama izgleda kao isprazni čitač poruka s telepromtera, ali ipak povremeno pokaže otklon od te politike i prvi je vjesnik nadolazećih promjena.

No, bez obzira na vanjskopolitički trijumf obavještajnog podzemlja od kraja 70-tih, Kennan je ostavio dubok trag u State Departmentu, najviše preko nečeg što se svojedobno zvalo *“the Belgrade Mafia, an informal collection of diplomats and other Americans who worked in Yugoslavia and came to like the land and the people.”* Skupina je to koja okuplja Zimmermana, Eagleburgera, Scowcrofta i druge, sve one koji izašli ispod Kennanovog kaputa i koji predstavljaju suštinski kontinuitet američke vanjske politike još od Prvog svjetskog rata kada Amerika postaje svjetska sila. Eagleburger, državni sekretar u ključno vrijeme nakon Titove smrti, asistirao je Kennanu još kao mladi diplomat u Beogradu početkom 60-ih, a mentor je bio mladi diplomat još na na Pariškoj konferenciji.

Da postoji kontinuitet američke politike i emocionalna veza s Jugoslavijom potvrđuje i posljednji Zimmermanov telegram iz Beograda po konačnom raspadu 1992. u kojem on ostavlja svjevstan testament i amanet budućim generacijama. Osnovni naglasci telegrama su da je State Department sve pokušao ne bi li spriječio raspad, ali da u Jugoslaviji nije bilo snaga koje su je htjele očuvati. Ton telegrama je neobično emocionalan, gotovo neprihvatljiv za diplomaciju. Iz njega se čuti tragedija i očaj, a za format bi se gotovo moglo reći da spada u bizarnost.

Naslovljen je „Tko je ubio Jugoslaviju?“, a svako poglavlje počinje stihovima pjesme „Who killed Cock Robin?“ Zimmerman u njemu pozva buduće doktorande međunarodnih odnosa da istraže razloge i greške:

„DONT LOOK FOR OBJECTIVITY FROM ME ON THESE QUESTIONS- I WAS A PART

OF OUR POLICY; I BELIEVED, AND STILL BELIEVE, THAT IT WAS THE RIGHT ONE. I LEAVE IT TO THE PHD. CANDIDATES TO ARGUE THE DETAILS- IN A GENERAL SENSE, I AM CONVINCED THE FAILURES DO NOT LIE WITH THE WESTERN WITNESSES IO YUGOSLAVIAS DEATH. THE FAILURES LIE WITHIN THE CORPSE ITSELF“ (citat originalan s greškama)

i potom da predviđa da će se naći novi lider, najvjerojatnije iz Bosne za 20-25 godina koji će obnoviti Jugoslaviju jer se radi o nasušnoj potrebi.

I FEAR THAT THE CRISIS NOW VISITED UPON THE FRAGMENTS OF YUGOSLAVIA MAY LAST A WHOLE GENERATION - A 20-YEAR CRISIS.

NATIONALISM, THE BALKAN KILLER, WILL HAVE TO RUN ITS SPAN. DURING THIS PROCESS, ONE CAN HOPE, PEOPLE WILL BEGIN TO REALIZE THAT THEIR NATIONAL PASSIONS HAVEN'T BROUGHT THEM WELFARE, OR PEACE, OR HAPPINESS. THEY MAY REMEMBER THAT THEY ONCE LIVED TOGETHER, AND PRETTY WELL, AND THAT THEIR RELATIONS WITH EACH OTHER WERE MARKED BY CIVILITY AND TOLERANCE. THEY MAY ALSO RECALL THAT THE YUGOSLAVIA THEY LIVED IN, WHILE NOT FREE, WAS CERTAINLY FREER THAN THE INTERNECINE JUNGLE THEY INHERITED, AND THAT IT HAD A MORE CIVILIZED AND BROAD-MINDED VIEW OF THE WORLD OUTSIDE AS WELL - ONE DAY THEY MIGHT TALK ABOUT RESTORING ECONOMIC TIES, AND THEN GRADUALLY ABOUT CREATING A POLITICAL FRAMEWORK. IT WILL ALL MAKE PERFECTLY GOOD SENSE SINCE, AFTER ALL,

MOST OF THEIR MINI-STATES ARE NOT REALLY VIABLE ON THEIR OWN, THEIR ETHNIC GROUPS ARE STILL INEXTRICABLY MIXED TOGETHER, AND THEY'RE CONDEMNED BY GEOGRAPHY TO BE NEIGHBORS FOREVER. SOMEBODY - IT WILL TAKE A GREAT DEMOCRATIC LEADER, PROBABLY FROM BOSNIA - MIGHT SUGGEST

FORMING A STATE. IT WON'T BE CALLED YUGOSLAVIA, BUT IT WILL HAVE HISTORICAL ANTECEDENTS. AS PART OF ITS INAUGURATION CEREMONIES, I WOULD LIKE TO IMAGINE THAT SOMEBODY WILL LEAVE A ROSE, JUST ONE, ON THE TOMB OF THE YUGOSLAVIA THAT HAS JUST PERISHED.

Dakle, te 1991./1992. godine State Department je morao konstatirati da im je CIA, zajedno s Nijemcima i Rusima, iza leđa srušila Berlinski zid, a onda i Jugoslaviju u megalomanskoj težnji za Novim svjetskim poretkom o kojem je govorio Bush stariji. Diplomacija je pokušala su sačuvati Jugoslaviju, ali bez podrške poluga tvrde moći nije išlo: putevi su se već razišli. Najveća mora američkih idealista postala je stvarnost: Amerika je od emancipatora postala hegemon. CIA je u suradnji s SDB-om i BND-om već uradila svoje, a Milošević se pokazao kao tragična greška ambasadora Davida Anderssona koji ga je odabrao, a Eagleburger podržao kao novog Tita. S mjesta direktora Aspen Instituta u Bonnu 1989. taj isti Andersson pokušava upozoriti američku vladu da Genscher prijete i zahtjeva povlačenje američ-

ke vojske iz Njemačke, ali sve je već prekasno. Nikoga od utjecaja to nije zanimalo, jer su imali druge planove. Trebalo je rušiti Sovjetski Savez, trebalo je izvršiti iskonski cilj CIA-e i koji je do danas postao zla kob svijeta.

Andersson zapravo nije znao čitavu priču kao uostalom ni Genscher premda je ovaj potonji čak bio direktor BND-a kao uostalom i njegov nasljednik Kinkel. Toliko o tome tko upravlja njemačkom vanjskom politikom. Naime, CIA radi s BND-om ispod žita; na djelu je sprega nacističkih krugova u americi i njemačkoj koja je u operativnom smislu uspostavljena preko preko Dullesa i Gehlena, Crkve, krupnog kapitala i utjecajnih tajnih društava. Tko sad upravlja Amerikom? Dullesa su zvali ambasadorom skrivene vlade u službenoj. Ali ta skrivena vlada, baš zato što zbog svojih mračnih ciljeva mora ostati skrivena, mora se služiti raznim manipulacijama i nikada ne može preuzeti potpunu kontrolu. Dakle, to nije čitava američka politika nikad bila pa nije ni danas; to je političko podzemlje koje je privremeno otelo kormilo američkog broda.

Dio američke diplomacije i intelektualne elite općenito zna vrlo dobro da je taj Novi svjetski poredak pod palicom Amerike kao svjetskog policajca neostariv projekt koji će se na kraju Americi najviše razbiti o glavu, ali nisu imali čime da se suprostave jingoizmu pobjednika Hladnog rata. Moralo se čekati, raditi što se može i kupovati vrijeme. Na ruku im je išlo to što je *lija iz Langleya* dobro shvaćala joj treba janjeća koža State Departmenta. Tako je uspostavljen balans kontrole, kontejnmenta i kontejnera. Pametnija strana odlučila se na popuštanje: značilo je to ne suprostavljati se otvoreno intervencionizmu američkih jastrebova, jer ih se uostalom nije moglo spriječiti,

Na prostoru Jugoslavije to je značilo zadržati utjecaj, trupe i šutati konzervu dok se nova prilika ne ukaže. Ambasadore u državama bivše Jugoslavije držati *on the need to know basis*, balansirati utjecaj CIA-e koliko se može raznim humanitarnim projektima i multilateralnim inicijativama te zamrzavati sukobe da se ostavi prostor za buduća prestrojavanja. Na kraju krajeva, trupe pod plaštom UN-a koje prve stižu na tlo Jugoslavije su američke, a stižu u Makedoniju na samom početku jugoslavenske tragedije. Od tuda i tolike velebnе ambasade, velike vojne intervencije, Hrvatska 1995, BiH 1995/96, SRJ 1999, Bondsteel i sve ostalo. Sve je to također rezultanta utjecaja procesa dugog trajanja i unutarnjeg sukoba u američkoj politici.

No, kako sve prolazi, prošlo je i doba američkog unilateralizma kojemu prije par godina došao konačan kraj. Treba uočiti ključnu prekretnicu u međunarodnoj politici, rusko „njet“ Americi 2013. kada su odlučnom vojno-diplomatskom akcijom spriječili američku invaziju Sirije. Vrlo je značajno uočiti da je Rusima u tome asistirao Obama, jer on predstavlja racionalniji dio američke politike nasuprot podivljalom vojno-industrijsko-obavještajnom

kartelu. Danas, 2015. godine, nakon ruske intervencije u Siriji, svakome bi trebalo biti jasno da je na površinu isplivala nova geopolitička realnost. Unipolarni svijet je gotov, a s njime i diktat sila Novog svjetskog poretka. Na terenu sad ponovo postaje opasno: klatno za rušenje se vraća natrag i pomest će sve što je u međuvremenu postavljeno.

Amerika je do sad mogla praktički sama svakome diktirati što hoće i raditi svuda što hoće, ali to više nije moguće. U novoj situaciji Americi ponovo trebaju saveznici da se uspostavi novi balans sila. A gdje je najvažnije da se to napravi? Pa tamo gdje je prvo narušen, a to je OVDJE. Jugoslavija je pala kao prva žrtva Novog svjetskog pretka i s njom je otišao stup stabilnosti hladnoratovskog svijeta. To je, na neki način, i karmički dug Amerike, sudbinski određen Zimmermannovim testamentom i bez novog stupa upravo na ovom terenu gdje najviše nedostaje, neće se postići nikakva stabilnost..

Americi će, dakle, ponovo trebati jaki saveznici svuda, a pogotovo ovdje. Trenutno ih istinabog nema, ne zbog toga što postoje ove ili one tzv. političke realnosti i identiteti; pa to je ionako fluidno, i sami smo toga svjedoci. Radi se o tome da je ovdje još uvijek na djelu vakuum ideja i trijumf bijede. Na pomolu je zaokret: Amerika će ponovo tražiti svoj oslanac na Balkanu zbog containmenta i zbog kontrole. Američki oslonac jedino može biti nova Jugoslavija; nikako velika Albanija, jer ona je CIA-in projekt i u osnovi je primitivna kriminalna izmišljotina. Zbog svega toga je Jugoslavija ideja budućnosti. Nikakve Danubije, nikakvi ruski protektorati to neće moći spriječiti jednom kad se formulira nova ideja i kad dođe čas da ona ostvari.

Drugim riječima, treba počistiti europski kontejner na Balkanu, a će biti najlakše uraditi tako da ga se ponovo zapali. Bit će gusto, bit će vjerojatno čupavo i krvavo, ali to nam je ionako zvijezdama određeno, pogotovo ovdje na vjetrovitom carskom drumu gdje treba znati „*stići i uteći i na strašnom mjestu postojati*“.

Ova nova realnost je i zalog mog optimizma. Rezultanta kontejnmenta, kontejnera i kontrole treba biti naša hrabra kontra, jer klatno povijesti već kreće u kontrasmjeru. Vrijeme je, drugovi, da se formulira programska osnova za dugoročno djelovanje..

It is usually said that the external policy does not carry permanent unions, and emotions are unlikely to be admitted, although they do exist. They vary: there is homesickness, love, hatred, greed and all the others that are attributable to humans. But during the time, there is a continuity and logics that shape moves of every subject in international relations. Those are so-called long-lasting processes, deprived of emotions but which still make long-lasting allies.

It is rare that even the strongest ones do not need allies, not speaking of the weak ones. We also need allies, or at least one strong ally who would help us

to come out of despair. But it is hard to help someone who does not know who he is, what he is, let alone what he wants. They say the God can do anything, but He cannot save you unless you want to be saved.